

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21
لجنة الانتخابات المركزية للكنيست 21
The Central Elections Committee for the 21st Knesset

Justice Hanan Melcer
Deputy President of the Supreme Court
Chairman of the Central Elections
Committee

القاضي حنان ملتسر
نائب رئيس المحكمة العليا
رئيس لجنة الانتخابات المركزية

השופט חנן מלצר
המשנה לנשיאת בית המשפט העליון
יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית

תב"כ 44/21

העותרת: התנועה למען איכות השלטון בישראל

נגד

המשיבים: 1. ש"ס - התאחדות הספרדים שומרי תורה
2. היועץ המשפטי לממשלה

עתירה למתן צו מניעה לפי סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959

בשם העותרת: עו"ד תומר נאור; עו"ד זוהר אלטמן רפאל

בשם המשיב 1: עו"ד ישראל באך; עו"ד משה ארבל

בשם המשיב 2: עו"ד לירון הופפלד

החלטה

1. בעתירה שלפניי, שהוגשה בתאריך 25.03.2019, העותרת מבקשת כי יוצא צו מניעה בהתאם להוראות סעיף 17ב לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959 (להלן: חוק דרכי תעמולה) נגד המשיבה 1, רשימת המועמדים שכינויה "התאחדות הספרדים שומרי תודה, תנועתו של מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל", והאותיות המסמנות אותה הן "שס" (להלן: המשיבה), שיאסור על המשיבה להמשיך ולפרסם מודעות תעמולה שכותרתן: "מבצע יוסף עליכם כל אחד מוסיף קול אחד" (להלן: הפרסומים), בכל מדיה שהיא וכן להסיר את הפרסומים הקיימים, וזאת בטענה שהם מפריס את הוראות: סעיף 122 לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969 (להלן: חוק הבחירות), סעיף 8 לחוק דרכי תעמולה ואת הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מספר 1.1910 – "טוהר הבחירות" (להלן: הנחיית יועמ"ש בדבר טוהר הבחירות).

עמוד 1 מתוך 11

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن-غوريون, أورشليم القدس, 9195015
טלפון هاتף: 02-6753407, פקס: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: VadatB@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il

התשתית העובדתית

2. במוקד עתירה זו נמצאים הפרסומים, אשר בהם נכתב ש"הנרתמים לפרויקט 'יוסף עליכם' וכל התומכים החדשים יזכו באות בספר תורה מיוחד שיוכנס לכותל המערבי!" (להלן: "ההיגד"). הפרסומים קוראים לכל אחד מתומכי המשיבה לגייס אדם נוסף שיצביע לרשימת המשיבה בקלפי כדי להכפיל את כוחה של רשימת ש"ס בבחירות. כל תומך ש"ס נקרא לפעול ולהביא עוד קול אחד לפחות. להבהרת האמור, מוצג להלן אחד מהפרסומים, כפי שהופץ בתאריך 14.03.2019 בדף הפייסבוק של המשיבה:

לפרסום זה נלווה פוסט הסבר. בפוסט המלווה נכתב, כדלקמן:

"מכפילים את תנועת ש"ס מבצע 'יוסף עליכם' יוצא לדרך! תנועת ש"ס יוצאת במבצע מייצ'ינג פוליטי ראשון מסוגו במסגרתו נקראים כל תומכי התנועה לפעול ולהביא עוד קול אחד לפחות ובכך להכפיל את כוחה של התנועה בבחירות הקרובות. במכתב שעליו חתומים חברי מועצת חכמי התורה נכתב "באנו בזאת בקריאה מיוחדת וחובה קדושה על כל אחד מישראל להתאמץ ולהביא עמו עוד קול אחד לפחות אל תנועת ש"ס, האיש יביא את רעהו והאשה את רעותה ובכך יוכפל כח התורה, ואין שום היתר לחדול מהוראה זו כי בנפשנו הדבר". **בימים הקרובים יתקשרו פעילי התנועה לכל התומכים ויבקשו מכל אחד את שמו של האדם הנוסף שהוא מביא להצביע ש"ס בנוסף - הכריז יו"ר התנועה על כתיבת ספר תורה מיוחד להצלחת כלל ישראל כל תומכי התנועה ובפרט התומכים החדשים יקבלו אות בספר התורה שיוכנס אחר כבוד לכותל המערבי במעמד גדול ומכובד.**

ניתן להצטרף למבצע גם בטלפון 0733-250-500

כל אחד מוסיף קול אחד!

שתפו!!!

(ההדגשות הוספו – ח"מ).

עמוד 2 מתוך 11

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن-غوريون, اورشليم القدس, 9195015

טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855, דוא"ל البريد الإلكتروني: VadatB@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechiroth.gov.il

תמצית טענות הצדדים

3. לטענת העותרת, מדובר בפרסומים, שתכליתם לעודד, לשדל או להשפיע על אנשים להצביע למשיבה בבחירות. בתמורה להשתתפות ב"מבצע" כמגייסי קולות חדשים, או בתמורה להצטרפות למניין תומכי המפלגה כחלק מ"המבצע" – אמורים המשתתפים לקבל אות בספר תורה ייחודי וכן הזמנה לטקס הכנסתו לרחבת הכותל המערבי. העותרת טוענת כי קבלת אות בספר תורה מיוחד מהווה קבלת טובת הנאה אישית. היא אף גורסת כי כתיבת האות בספר התורה נתפסת בציבור כבעלת סגולות וכמצווה, אשר עולה כדי "קמיע". לשיטתה – התכלית הדומיננטית של חלוקת האות בספר התורה איננה העברת מסר תעמולתי, אלא תמורה שנועדה למשוך בוחרים. לפיכך, מדובר ב"שוחד בחירות" בניגוד לסעיפים 122(1) ו-122(6) לחוק הבחירות, בהבטחה לחלוקת מתנות בניגוד לסעיף 8 לחוק דרכי תעמולה וכן בפרסומים שתוכנם מנוגד להנחיית יועמ"ש בדבר טוהר הבחירות.

4. לטענת המשיבה, שהגישה תגובתה בתאריך 26.03.2019, מדובר במתן אות ערטילאית בספר התורה שאיננה מוגדרת או משויכת לבוחר ספציפי, וזאת בספר תורה הנתרם לטובת כלל עם ישראל. לכן אין המדובר ב"קמיע" ואין זה "שוחד בחירות".

הערך הכלכלי של מתן האות זניח מאוד והוא כמעט אפסי. ספר התורה מוכנס לכותל המערבי במעמד ציבורי, כללי ופומבי. אין מדובר כאן בתשורה פיזית (למשל, כספר תהילים), אלא בהבעת הערכה סמלית וכמוה כמתן תעודה לתורם.

5. בדיון שהתקיים בפניי בתאריך 31.03.2019 – באי-כוח הצדדים חזרו על טענותיהם הנ"ל והוסיפו השלמות, וכן השיבו לשאלות שהצגתי להם. במעמד זה ביקשתי כי היחידה למשפט עברי במשרד המשפטים תכין חוות דעת על המשמעות של כתיבת אות בספר תורה במשפט העברי (להלן: חוות דעת המשפט העברי) וכי תוצג בפניי תגובה מטעם היועץ המשפטי לממשלה (להלן: היועמ"ש).

6. עמדת היועמ"ש, שהוגשה בתאריך 01.04.2019, היא שההיגד המופיע בפרסומים ומה שמגולם בו – מנוגד להוראת סעיף 8 לחוק דרכי תעמולה, בהיות התמורה מתנה אסורה, וכן כי לכאורה ייתכן שהפרסומים נכנסים בגדר האיסור הקבוע בסעיף 122(6) לחוק הבחירות – זאת הן לגבי התומך במשיבה והן לגבי התומך החדש, שיקבלו אות בספר התורה.

למסקנה זו הגיע היועמ"ש לאחר ניתוח של החקיקה הרלוונטית, של החלטות יושבי ראש ועדת הבחירות המרכזית בסוגיות אלו ויישום המבחנים שנקבעו ב-דנג"צ 1525/15 ח"כ טיבי נ' מפלגת ישראל ביתנו (23.08.2017) (להלן: דנג"צ שרלי הבדו). בתגובה נקבע בהקשר זה, בין השאר, כדלקמן:

"...עצם ההבטחה לזכות את תומכי מפלגת ש"ס הנרתמים לפרויקט, או המזדהים כתומכים חדשים, באות מספר תורה אשר

יוכנס לכותל המערבי, נכנסת בגדר סעיף 8 לחוק התעמולה, הקובע איסור רחב בעניין תעמולת בחירות 'הקשורה במתן מתנות'."

יישום ההלכה שנקבעה בדג"צ שרלי הבדו מלמד, לעמדת היועמ"ש, כי ההבטחה לא מגלמת, כשלעצמה, מסר תעמולתי (להבדיל ממקרים של חלוקת כובע, חולצה, וכדומה עם כיתוב או סיסמה של הרשימה) ולכן המדובר, לגישתו, במתנה אסורה, גם אם ערכה הכספי של האות הוא נמוך יחסית. בנוסף, לשיטתו, בעיני הבוחר הסביר נראה שיש ערך רוחני להבטחה שאדם יזכה באות בספר תורה, הגם שמדובר באות שאינה מוגדרת. יתר על כן, אדם המקבל אות בספר תורה יכול ויחוש מחויב למימוש הבטחת הבחירות שנתן והדבר יוצר תלות, אותה יש למנוע, ודאי כאשר בפרסומים נכתב שיש "חובה קדושה על כל אחד מישראל להתאמץ ולהביא עמו עוד קול אחד לפחות...".

זאת ועוד – לגישתו, ייתכן שהפרסומים נכנסים כאמור בגדר סעיף 122(6) לחוק הבחירות, שהרי: "בשים לב לערך הרוחני הגלום בהבטחה לזיכוי של אדם באות בספר תורה, אשר יוכנס לכותל המערבי, נראה כי ייתכן שיש בעצם ההבטחה האמורה כדי להשפיע על אופן בחירתם האפשרי של ציבור הבוחרים לכנסת אשר שקול למתן הבטחה אסורה להענקת ברכה – לשם שידולו של אדם להצביע...". וזאת לצד השימוש בפסוק מספר דברים. השם "מבצע יוסף עליכם" מרמז לברכה המופיעה בפסוק בספר דברים:

"ה' אלוהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם" (פרק א, פסוק י"א).

לפיכך, עמדת היועמ"ש היא שיש להורות על מתן צו מניעה שיאסור על המשך פרסום הכיתוב של ההיגד.

7. חוות דעת המשפט העברי – שכותרתה: "משמעותה הדתית של הזכייה באות בספר תורה" – הוגשה ביום 01.04.2019 והיא דנה בסוגיה של ערך קניית אות בספר תורה, וקובעת, בין היתר, כדלקמן:

"מעבר לשאלה האם בקניית אות בספר תורה מתקיימת מצוות כתיבת ספר תורה, תנועת חב"ד העצימה את הערך הרוחני ואף המיסטי שבדבר. רבי מנחם מנדל שניאורסון, האדמו"ר מחב"ד, כותב: כל פרטי האותיות מצטרפים להיות 'תורה אחת, תורת אמת, תורה נצחית ושלימה, ששלימותה תלוי (כך) בכתיבת כל האותיות כולם. ולכן, כאשר כל אחד ואחד מבני ישראל קונה אות בספר תורה - הנה מאחר ש'במעו'ת אלו היה יכול לקנות חיי נפשו' (כלשון אדמו"ר הזקן בתניא, פרק לז), הרי 'נותן חיי נפשו' עבור קניית אות בספר תורה, ועל ידי זה הרי הוא מתאחד עם כל שאר בני ישראל באיחוד אמיתי ונצחי - על ידי 'תורה אחת', תורה אמיתית ונצחית. הרב שניאורסון הורה לחסידיו בשנת תשמ"א להתחיל ב"מבצע" למכירת אותיות בספר תורה שייכתב למען ילדי ישראל. מאז ועד עתה התפשט הרעיון של מכירת אותיות בספרי תורה למען אחדות סביב מטרות רוחניות או ארגוניים דתיים.

הרב שמואל ביסטריצקי, רב בתנועת חב"ד, כותב בנוגע לקניית אותיות ספרי תורה לתינוקות:

לאחר קריאת השם לתינוק, בנוסף לעדכון הרשויות במשרד הפנים, כדאי מאד גם לרכוש עבור הילד אות בספר התורה המיוחד של ילדי ישראל... קניית אות בספר התורה... מחברת אותו עם כמות עצומה של ילדים יהודים נוספים שקנו אות בספר התורה 'שלו', והיא מהווה סוג של 'קמיעה רוחנית' עבורו.

רבי מנחם מנדל שניאורסון, האדמו"ר מחב"ד, הטעים בנוגע לקניית אותיות לחיילי צה"ל:

ובזה צריכה להיות השתדלות מיוחדת בנוגע ליהודים הנמצאים ביצבא הגנה לישראל, שתפקידם - להגן על בני ישראל בגופם כפשוטו... צריכים להשתדל שלכל אחד ואחד מהם יהיה כלי ביטחון הכי חזק, היינו התקשרות עם 'נותן התורה', על ידי קניית אות בספר תורה שניתנה לכל אחד ואחד מישראל בתור יחיד.

על פי תפישה זו, קניית האות שבספר תורה מהווה אפוא 'כלי ביטחון' שיש בו שמירה והגנה, וכאמור יש שתיארוה כסוג של 'קמיעה רוחנית'.

(ההדגשות שלי – ח"מ).

חוות דעת המשפט העברי מסכמת כי קניית אות בספר תורה מהווה:

- א. לדעות מסוימות, **קיום מצוות כתיבת ספר תורה**.
- ב. לפי תפיסות מסוימות, **אות בספר תורה היא סגולה רוחנית** המביעה אות הזדהות עם הרעיון של אחדות ישראל סביב התורה.
- ג. יש אף **הרואים בזכייה באות בספר תורה הגנה ושמירה רוחנית מיסטית**.

(ההדגשות שלי – ח"מ).

8. בתגובת העותרת לעמדת היועמ"ש מתאריך 01.04.2019 – העותרת אימצה את תגובת היועמ"ש וכן הדגישה כי היא סבורה שהופר כאן גם סעיף 122(1) לחוק הבחירות.
9. בתגובה המשלימה מטעם המשיבה מתאריך 02.04.2019, המשיבה טענה כי עמדת היועמ"ש איננה מכירה בתפיסה של רב-תרבותיות וכי היועמ"ש מעצב, לשיטתה, שיח הגמוני, בהתעלם מערכים איתם מזדהים תומכי המשיבה, שגם הם כלולים במונח הערטילאי "בוחר סביר". המשיבה מפנה כסימוכין לטענותיה למאמר של פרופ' גד בדזילי: "אחרים בתוכנו: משפט וגבולות פוליטיים לקהילה החרדית" **עיוני משפט** כ"ז 587 (2003). המאמר מנתח כמקרה-בוחר ומבקר את ההחלטה ב-תר"מ 94/98 סיעת "ירושלים עכשיר" נ' מפלגת ש"ס (01.11.1998) (להלן: עניין בקבוקוני השמן).
10. לאחר שהצגתי את השתלשלות הדברים ואת טענות הצדדים – אעבור עתה לליבון הסוגיה.

דיון והכרעה

11. לאחר שעיינתי במכלול החומר ושמעתי את טענות באי-כוח הצדדים בדיון – הגעתי למסקנה כי דין העתירה להתקבל, על פי עמדת היועמ"ש, הכל כמפורט להלן. עתה אפרט את נימוקיי.

עמוד 5 מתוך 11

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن-غوريون, أورشليم القدس, 9195015

טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: VadatB@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il

12. במוקד העניין במכלול שלפנינו עומדים כאמור פרסומים מטעם רשימת ש"ס, המבטיחים לתומכי ש"ס את בספר תורה שיוכנס אחר כבוד לכותל המערבי במעמד גדול ומכובד. כפי שקבעה חוות דעת המשפט העברי וכן עמדת היועמ"ש – להבטחה זו להקדשת את בספר התורה לטובת המצטרף למיזם יש בעיני הבוחר הסביר ערך רוחני וערך מיסטי, והיא, בעיני מקבליה, בעלת סגולות, ויכולות הגנה ושמירה רוחנית.

מסקנה זו מקבלת חיזוק לאור השימוש בפרסומים בפסוק מספר דברים. השם: "מבצע יוסף עליכם" מרמז כאמור לברכה המופיעה בפסוק: "ה' אלוהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם" (דברים, פרק א, פסוק י"א) (ראו: עמדת היועמ"ש).

השאלה המשפטית

13. בעתירה זו עולה השאלה האם ההבטחה של מתן את בספר תורה שיוכנס לכותל המערבי, כנגד הצבעה לש"ס או שכנוע של אחרים להצביע לש"ס – כלולה בגדר מתנה אסורה לפי סעיף 8 לחוק דרכי תעמולה, או בגדר האיסורים הקבועים בסעיף 122 לחוק הבחירות.

המסגרת הנורמטיבית

מתנה אסורה

14. סעיף 8 לחוק דרכי תעמולה אוסר על שימוש במתנות בקשר עם תעמולת בחירות, וקובע כדלקמן:

"לא תהא תעמולת בחירות מלווה תכניות בידור, לרבות הופעות של אמנים, נגינה, זמרה, הצגת סרטים ונשיאת לפידים; לא תהא תעמולת בחירות קשורה במתן מתנות, ופרט למסיבות בבתים פרטיים לא תהא קשורה בהגשת מאכלים או משקאות משכרים. האיסור על הצגת סרטים לא יחול על שידור תעמולת בחירות בטלוויזיה לפי סעיף 15א. לעניין זה, "משקה משכר" – כהגדרתו בסעיף 184 לחוק העונשין, התשל"ז-1977." (ההדגשה שלי – ח"מ).

15. תכלית האיסור שבסעיף 8 לחוק דרכי תעמולה היא למנוע השפעה בלתי הוגנת על הבוחר וכן לשמור על טוהר הבחירות. כדי להבטיח את חופש הבחירה, המחוקק אסר על כלים החורגים מהעברת המסר התעמולתי, הרעיון, או העמדה, מכיוון שהם עלולים להטות את לב הבוחר באופן שאיננו ענייני (ראו, למשל: פיסקה 9 לפסק-דינו של חברי השופט נ' הנדל בדנג"צ שרלי הבדו). הרציונל הוא שאם הבוחר רואה בחפץ כלשהו – מתנה, המשמעות היא שיש חשש להטיית שיקול דעתו.

16. פסק-הדין המנחה העוסק בסעיף 8 הנ"ל הוא דנג"צ שרלי הבדו, בו נבחנה השאלה האם בחלוקת עותקים מחלקים מסוימים של השבועון הצרפתי שרלי הבדו כחלק מתעמולת בחירות היה בה משום מתנה אסורה. דעת הרוב קבעה שם כי המבחן האם הענקת חפץ מסוים היא בגדר "מתנה", דורש התייחסות לערכו או לשוויו הסובייקטיבי של החפץ בעיני הבוחר (ולא

בעיני המעניק), כלומר יש לבחון מהי התכלית הדומיננטית של הענקת החפץ בעיני הבוחר הסביר. השאלה היא האם מבחינת הבוחר הסביר, נועד החפץ בעיקרו לשמש כמדיום לקליטת המסר הפוליטי (שאז התשורה איננה פסולה), או שמא משרת הוא בעיקר תכלית אחרת, שאז מדובר לכאורה במתנה אסורה. התכלית העיקרית מותר שתהיה הביטוי, כלומר תכלית תעמולתית; בעוד שהתכלית הטפלה היא זו שאינה תעמולתית, כלומר הערך הכלכלי או האחר. לכן אין נפקות לשוויו האובייקטיבי של החפץ המוענק; די בכך שהחפץ הוא בעל שווי בעיני הבוחר. עיינו: שם, פסקאות 18-19 לדעת הרוב של חברתי הנשיאה מ' נאור; פסקה 5 לחוות-דעתו של חברי השופט נ' הנדל.

17. דנג"צ שרלי הבדו התייחס גם לשורת החלטות של יושבי ראש ועדת הבחירות המרכזית שניתנו בנושא איסור מתן מתנות, ונכתב שם בהקשר זה כך:

"המבחן המוצע עולה, כאמור, בקנה אחד עם הגישה שאומצה לאורך השנים בהחלטות יושבי ראש ועדת הבחירות, לפיה כל חפץ בעל שווי מבחינת הבוחר המועבר לידי הבוחר הוא בגדר מתנה (ראו: תב"כ 12/20 כהן נ' מפלגת הבית היהודי (4.2.2015) (בעניין ערכת פירות יבשים ששוויה כשני ש"ח); תר"ם 122/03 אסולין נ' ראם (21.10.2003) (בעניין צנצנות דבש); תב"כ 38/14 כהן נ' תנועת "זו ארצנו" (26.5.1996) (בעניין דפי תעמולה דמויי שטר כסף המקנים זכות להשתתף בהגרלה נושאת פרס כספי); בטרם עוגן האיסור על חלוקת קמיעות בחוק (סעיף 122(6) לחוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב], התשכ"ט-1969), שורה ארוכה של החלטות בנושא קמיעות, סיווגה כמתנה חפץ ששוויו האובייקטיבי זניח – ואף אפסי – וזאת בשל שוויו הסובייקטיבי בעיני הבוחר, ראו, למשל: תב"כ 37/19 קוליאן נ' רשימת ש"ס (17.1.2013); תב"כ 7/17 פורז נ' ש"ס (2.3.2006); תב"כ 4/16 פינס נ' תנועת "אהבת ישראל" (15.12.2002); תר"ם 153/98 ערער נ' רשימת ש"ס בבחירות למועצת עיריית נתניה, פ"ד נב(4) 660 (1998); תר"ם 94/98 טיענת "ירושלים עכשיו" נ' מפלגת ש"ס, פ"ד נב(4) 654 (1998)."

(שם, בפסקה 20 לפסק-דינה של הנשיאה נאור).

18. כעת, אישם את המבחנים שנסקרו לעיל – על הפרסומים בענייננו.

19. בעיני הבוחר הסביר, התכלית הדומיננטית שבהקדשת אות בספר תורה איננה להעביר מסר תעמולתי גרידא. להבדיל מחלוקת פריטים, כמו כובעים או מדבקות עם שם המפלגה, למשל, שמטרתם הדומיננטית היא להעביר את המסר הפוליטי (או את שמה) של המפלגה שמחלקת את התשורה, הרי שהקדשת אות בספר תורה לא מעבירה מסר פוליטי ספציפי מטעם המשיבה. משכך, לפי מבחני דנג"צ שרלי הבדו, מדובר במתנה אסורה. זהו הדין גם אם שוויה הכלכלי של הענקת האות בספר התורה הוא אכן נמוך, שכן אין הכרח שיהיה שווי כלכלי אובייקטיבי ממשי למה שנחשד כמתנה.

20. זה המקום להדגיש – בניגוד לטענת המשיבה, כי זיכוי של אדם באות בספר התורה, בעיני הבוחר הסביר, איננו בבחינת "הבעת הערכה והוקרה" ותו לא, אלא יש בו מנקודת מבטו של אותו בוחר – תכלית דומיננטית אחרת של ערך רוחני או מיסטי ממשי. כפי שקבעה חוות דעת המשפט העברי, עבור אותו מקבל: "האות בספר התורה של תנועת ש"ס אשר הוקנתה לו, מאגדת

אותו בקשר רוחני עם ספר התורה כולו המשתייך לתנועת ש"ס". חוות הדעת המשפט העברי קובעת לעניין כתיבת אות בספר תורה, כי זרם מסוים ביהדות העצים את הערך הרוחני ואף המיסטי שבקניית אות בספר תורה, עד כדי כך שיש הרואים בכך 'כלי ביטחון' ואפילו כסוג של 'קמיעה רוחנית'.

הערכים הרוחניים והמיסטיים אינם נפגמים מכך שהאות המוקדשת לתומך ברשימת ש"ס היא אות שאינה מסוימת או מוגדרת, ולכל הפחות הבוחר הסביר לא יסבור כך. ראו: המקורות אליהם הפנתה חוות דעת המשפט העברי, שאף קבעה כי אפשר ואדם שמקבל אות בספר תורה יראה עצמו כמי שזכה במצווה.

יוער עוד, כי המעמד המיוחד של הכנסת ספר התורה לרחבת הכותל המערבי מוסיף נופך ואדרת של קדושה וחגיגות למיזם כולו, כך שהדבר יכול לחזק את הערך שיהיה למתנה זו עבור הבוחר הסביר.

21. המשיבה מסתמכת בטענותיה, בין השאר, על מאמר של פרופ' גד בדילי הנ"ל. עם זאת, המשיבה לא דקא פורתא בטענותיה בהקשר זה.

עניין בקבוקוני השמן עסק בחלוקתם של בקבוקוני "שמן סגולה" ע"י ש"ס. התווית שעל הבקבוקונים כללה תצלום של המקובל יצחק כדורי ואת הכיתוב: "שמן סגולה – לרפואה והצלחה וכל טוב מהצדיק המקובל רבנו יצחק כדורי שליט"א". ההחלטה, שניתנה על ידי יושב ראש ועדת הבחירות השופט א' מצא, דנה בשאלה האם מדובר במתנה אסורה. ש"ס טענה שלבקבוקון אין ערך כלכלי וכי הוא רק מעביר מסר סמלי מש"ס לבוחריה, באופן דומה לחלוקה של מדבקות, גלויות וכיו"ב המקובלות כאמצעי תעמולה לבוחר. לטענת ש"ס, היה מדובר רק באמצעי צורני-פיזי להעברת מסר פוליטי. בתצהיר של חבר הכנסת דאז אריה דדעי נאמר כי אין שימוש מעשי או רוחני לבקבוקוני השמן וכי אין משמעות רוחנית או הלכתית לצירוף המילים: "שמן סגולה". כן נאמר שהמסר הפוליטי המועבר הוא פנייה אישית של זקן המקובלים מרן יצחק כדורי שליט"א לציבור המצביעים להצביע ש"ס.

יו"ר ועדת הבחירות, השופט מצא, החליט כי לא מדובר רק באמצעי פיזי להעברת מסר פוליטי. המונח "שמן סגולה" יכול להתפרש גם כשמן שיש בו סגולה לרפא או להיטיב, וזאת ניתן להסיק אף מן הברכה הנלווית למונח זה. נקבע כי חזקה כי מי שקיבלו את הבקבוקון – הבינו את משמעות ההענקה ואת הערך שיש לייחס לה (שם, בפיסקה 4 להחלטה). לכן נקבע שבקבוקי "שמן סגולה" מהווים מתנה אסורה. אציין, כי גם אם לא הכרחי לקבוע כלל גורף לפיו אמצעי השכנוע היחיד שבו ניתן להשתמש בתעמולת בחירות היא המילה המדוברת או המילה הכתובה, אשר מדברות לשכל ולהגיון של הבוחר, הרי שהעיקר – והוא מודגש בהחלטה בעניין בקבוקוני השמן – שאמצעים כשרים, כמו סטיקרים וכובעים – לא זו בלבד ששווים הכלכלי-אובייקטיבי נמוך, אלא שהמסר התעמולתי הוא הדומיננטי בהם. לעומת זאת, בקבוקוני השמן לא הותרו, שכן תכליתם הדומיננטית לא הייתה תעמולתית (במונחי דנג"צ שרלי הבדו, שניתן

שנים רבות לאחר עניין בקבוקוני השמן והסדיר את המבחנים הפסיקטיים בדבר מתנה אסורה). הנה כי כן, המשיבה מתעלמת בטענותיה מכך שמעבר למסר התעמולתי שלטענתה קיים במסר שאינו מילולי – היא מעניקה פה "דבר מה נוסף".

שוחד בחירות

22. סעיף 122 לחוק הבחירות קובע את עבירת "שוחד הבחירות", כשלענייננו עשויה להיות רלוונטיות לפסקאות הבאות, כדלקמן:

"(1) הנותן או המציע שוחד על מנת להשפיע על בוחר להצביע או להימנע מהצביע, בכלל או בעד רשימת מועמדים מסויימת; [...]
(6) המשדל אדם להצביע או להימנע מלהצביע, בכלל או בעד רשימת מועמדים מסויימת, בדרך של השבעה, קללה, נידוי, חרם, נדר, התרת נדר, הבטחה להעניק ברכה, או מתן קמיע; לענין זה, "קמיע" – לרבות כל חפץ שבעיני חלק מהציבור יש ביכולתו להיטיב או להרע עמו."
(ההדגשות שלי – ח"מ).

סעיף 123 לחוק הבחירות מבהיר כך:

"אין נפקא מינה בשוחד –
(1) אם היה כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת, למעט הובלת בוחר בכלי רכב אל מקום הקלפי וממנו לצורך הצבעתו;
(2) אם היה בעד פעולה של הלוקח עצמו או בעד השפעתו על פעולת אדם אחר;
(3) אם ניתן מידי הנותן או באמצעות אדם אחר, אם ניתן לידי הלוקח או בשביל הלוקח לידי אדם אחר, אם ניתן מתחילה או בדיעבד, ואם הנהנה מן השוחד היה הלוקח או אדם אחר."

ראו גם: הנחיית יועמ"ש בדבר טוהר הבחירות.

23. בענייננו, המשיבה הבטיחה אות בספר תורה שיוכנס אחר כבוד לכותל המערבי במעמד גדול ומכובד למי שישתתף במיזם, כלומר למי שיצביע לש"ס בבחירות, או ישכנע בעצמו אדם נוסף להצביע לש"ס בבחירות.

בכך, הופר לכאורה סעיף 122(6) לחוק הבחירות האוסר על מתן הבטחה להעניק ברכה. כמפורט לעיל, השימוש בפסוק מספר דברים – הגם שאיננו מבטיח להעניק ברכה באופן מפורש, רומז לפסוק המכיל את המילה: ברכה. השם "מבצע יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם המופיעה בפסוק בספר דברים "ה' אלוהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם". הגם שהפרסומים "מצניעים" את הברכה המקראית – ההקשר מרמז בבירור לקוראים-הנמענים כי מדובר בהבטחה להעניק ברכה. ויוער, כי ייתכן וגם באותו מעמד חגיגי של הכנסת ספר התורה המדובר יינשאו ברכות לבוחר שהצביע או יצביע למשיבה בקלפי.

(להחלטות קודמות בעניין הבטחות להעניק ברכה ובעניין קמיעות, ראו: תב"כ 7/17 ח"כ פורח נ' ש"ס (02.03.2006) (שעסק בחלוקת ספר תהילים לכל דורש. נקבע כי ספר תהילים אינו עולה כדי "קמיע" משום שאין לו כשלעצמו סגולות מיסטיות); תר"מ 14/03 שינוי בקרית אונג' תנועת ש"ס (01.04.2003) (תעמולת בחירות בצירוף ברכה מטעם הרב עובדיה יוסף ותוך שימוש בצורת חמסה); תב"כ 2/15 סיעת ש"ס נ' סיעת מדצ (04.03.1999) (גלויה עם חמסה וברכה היא "קמיע"); תר"מ 29/03 סיעת מדצ נ' רשימת ש"ס בבחירות למועצת עיריית ירושלים (02.06.2003) (ברכה על כריכת ספר תהילים)).

24. בענייננו, יש לתת נפקות גם לכך שהפרסומים יצאו בסמיכות למועד הבחירות – כשלושה שבועות בלבד לפני יום הבחירות. לעניין זה יפים הדברים שנאמרו ב-עמ"נ (מחוזי חיפה) 14450-11-08 שחייבר נ' בוקאעי (16.02.2009), שם נפסק כך:

"כיוון שמעשי צדקה או הענקת הנאה, הנעשים דווקא בסמיכות לזמן בחירות, עלולים לשמש מסווה לשיחוד בוחרים, שומה על ביהמ"ש במקרה כזה לבדוק היטב מהי הכוונה האמיתית של עושה המעשה. את כוונתו זו, שהיא בטבע הדברים בנבכי ליבו של העושה, יש לבחון על-פי המשתמע מעובדות המקרה גם באשר למניע או המטרה שביסוד מתן הצדקה או טובת ההנאה."

25. בעבירה על הוראת סעיף 122(1) לחוק הבחירות, נדרש כי השוחד יינתן כדי להשפיע על האופן שבו יצביע הבוחר. אין צורך בהוכחת קיומה של השפעה בפועל על הבוחר, ודי בקיומה של אפשרות להשפיע. במקרה דנן, האות בספר התורה הובטחה רק למי שיודיע שבכוונתו להצביע למשיבה, או כי ישכנע אחר להצביע לה. מדובר לפיכך לכאורה בניסיון מובהק להשפיע על אופן בחירת הבוחר. עם זאת, העותרת לא ביססה פה, לפי מידת ההוכחה הנדרשת, את יסודות העבירה הנ"ל, וממילא משהגעתי למסקנה כי המשיבה פעלה בניגוד לסעיף 8 לחוק דרכי תעמולה – אינני מכריע כאן ביחס לתחולת סעיף 122(1) או (6) לחוק הבחירות על ענייננו, ודומה כי לנוכח אי הבהירות אין לנקוט בהליכים נגד המשיבה בהקשר זה.

26. זאת ועוד – אחרת. המשיבה פרסמה מספר טלפון לתומכיה המשתתפים במבצע והודיעה כי: "פעילי התנועה יתקשרו בימים הקרובים לכל התומכים ויבקשו מהם את שם האדם הנוסף שהם מביאים להצביע ש"ס" (ראו: הפוסט המלווה לפרסום בפייסבוק). בכך, עלול להיווצר מאגר מידע שאינו עומד בתנאיו של סימן א': מאגרי מידע בחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981, ואולם לא ארחיב בנושא זה ולא אקבע בו מסמרות משום שהוא לא נטען בפניי.

הסעד

27. נוכח כל האמור לעיל, אני מורה למשיבה לחדול לאלתר מתעמולת הבחירות האסורה, המגולמת במבצע יוסף עליכם, והיא נדרשת גם להסיר את הפרסומים המודיעים על "מבצע" זה, שיש בו משום הענקת מתנה אסורה, והכל עד לתאריך 04.04.2019 בשעה 18:00.

28. כדי שלא לפגוע בספר התורה ובהשלמתו – המשיבה תהיה רשאית להשלים את כתיבת הספר (וזאת שלא באמצעות בוחרים-בכוח או תומכים) ולהכניסו לרחבת הכותל רק לאחר יום הבחירות.

עמוד 10 מתוך 11

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن-غوريون, أورشليم القدس, 9195015

טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: VadatB@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il

29. בנסיבות העניין, ובשים לב לכך שהעותרת היא עותרת ציבורית – אינני עושה צו להוצאות.

ניתנה היום, כ"ח באדר ב' התשע"ט (04.04.2019).

חנן מלצר, שופט

**המשנה לנשיאת בית המשפט העליון
יושב ראש ועדת הבחירות
המרכזית לכנסת ה-21**

עמוד 11 מתוך 11

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن-غوريون, أورشليم القدس, 9195015
טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: VadatB@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il